

Vakgroep Restauratie

#2/2007

NIEUWS EN INFORMATIE VANUIT DE RESTAURATIEPRAKTIJK

REDACTIONEEL

Wat is - anno 2007 - een geslaagde restauratie?

Gaat het daarbij enkel om het zo vakkundig en authentiek mogelijk herstel van wat ooit geweest is? Of is dat slechts een deel van het succes van een restauratie? De puristen onder ons zullen het succes van een restauratie alleen langs deze ene meetlat leggen. Maar op hoeveel restauratieprojecten is dit nog mogelijk? En zelfs bij de meest zorgvuldige en authentieke restauraties worden we geconfronteerd met aanpassingen van

het oorspronkelijke object aan de eisen van deze tijd, denk aan brandveiligheid, isolatie, technische installaties, etc. Ook moeten we vaststellen dat - hoe authentieker een restauratie wordt uitgevoerd - hoe minder het object zich leent voor gebruik in deze tijd. Dat is het grote verschil tussen restauratie van gebruiks- en kunstobjecten. Kunstobjecten hangen, staan of liggen (als het nodig is in een geklimatiseerde omgeving). Gerestaureerde gebruiksobjecten (bouwkundige monumenten dus) moeten

gebruikt kunnen worden! Mede in het licht van het bovenstaande heeft onze voormalige Rijksbouwmeester Jo Coenen aan de TUDelft de restauratie-opleiding aldaar nieuw leven ingeblazen met een kennisinstituut @MIT. Die afkorting staat voor Modificatie Interventie Transformatie. Deze benadering geeft een dynamiek aan ons vak, waardoor het veel meer wordt dan alleen maar de ambachtelijke beheersing van het vak, hoe mooi dat op zichzelf ook is. Het gaat erom dat de monumenten die wij graag willen behouden ook in de toekomst gebruikt blijven, hetzij in de oude functie (kerken bijvoorbeeld, maar ook deze in steeds kleinere aantallen) of in een nieuwe.

Dat inhoud geven van de nieuwe functie van een monument gaat veelal gepaard met bouwkundige ingrepen die subtiel vorm moeten worden gegeven. Als dat goed gebeurt, krijg je prachtige combinaties van nieuwe en oude architectuur die de nieuwe functie in het oude gebouw gestalte geven. Dat maakt ons vak nog mooier en boeiender dan het al is!

Februari 2007, de redactie ■

NEDERLANDSE RESTAURATIEBEURS, 19, 20 EN 21 APRIL 2007 IN DE BRABANTHALLEN DEN BOSCH

De Nederlandse Restauratiebeurs is hét trefpunt voor vakmensen, ambachtslieden, architecten, ambtenaren, financiers, onderzoekers en wetenschappers op het gebied van restaureren en conserveren van cultureel erfgoed. Kennis, ervaringen en nieuwe inzichten die bijdragen aan het behoud en herstel van waardevolle roerende en onroerende zaken, worden hier uitgewisseld. De Vakgroep Restauratie neemt wederom deel aan de Restauratiebeurs met een grote stand. Alle lezers van deze Nieuwsbrief worden van harte uitgenodigd een bezoek te brengen aan de stand van de Vakgroep. De Restauratiebeurs is op donderdag 19 en vrijdag 20 april geopend van 10:00 uur tot 18:00 uur en op zaterdag 21 april van 10:00 uur tot 17:00 uur. ■

RESTAURATIEBRANCHE MAAKT WERK VAN KWALITEITSNORMERING

De tendens van deregulering en decentralisatie heeft tot gevolg dat het bedrijfsleven zich meer en meer gaat profileren. In de monumentensector betekent dit dat de

uitvoerende restauratiebouwbedrijven hun kennis en kunde gaan vastleggen in kwaliteitsnormeringen. Op deze manier maakt de markt zelf duidelijk aan monumenteneigenaren aan wie zij hun restauratieopdrachten kunnen toevertrouwen. In de afgelopen tijd is een aantal erkenningsregelingen ontwikkeld. Bedrijven die het bijbehorende certificaat in de wacht hebben gesleept zijn aantoonbaar vakkundig op hun specialisme.

Een overzicht van de regelingen en de achterliggende brancheverenigingen:

- Erkenningsregeling Restauratie Bouwbedrijf van de Vakgroep Restauratie
- KOMO-procescertificaat "Instandhoudingstechnologie" (BRL 5020) van de Vereniging Timmerwerk Restauratie
- Gezamenlijke Erkenningsregeling van Architecten Werkzaam in de Restauratie

van de Vereniging van Architecten Werkzaam in de Restauratie

- Normen voor de Erkennde Molenmaker van de Nederlandse Vereniging van Molenmakers
- Erkenningsregeling Restauratie Schilderbedrijven van Restauratieschilders Nederland
- Erkenningsregeling Restauratie Steenhouwerijen van de Vereniging van Restauratie Steenhouwers
- KOMO-procescertificaat "Dakdekken hellende daken" (BRL 1513) met URL's voor Maasdekking en Rijndekking, van de Nederlandse Vereniging van Leidekkers.

Nadere informatie over deze regelingen kunt u opvragen bij de Vakgroep Restauratie, voor contactgegevens, zie colofon. ■

EIB BRENGT RESTAURATIE TOT 2011 IN KAART

Niet alleen voor restauratiebouwers maar ook voor beleidsmakers is het van belang zicht te hebben op de omvang van de restauratiemarkt. Vandaar dat de Vakgroep Restauratie regelmatig opdracht verstrekt aan het EIB om het productievolume in beeld te brengen. In het najaar van 2006 is wederom een onderzoek verricht. De RACM en het NRF hebben medewerking verleend aan dit onderzoek door onder meer hun databestanden beschikbaar te stellen.

TOEKOMST NIET FLORISSANT

Het EIB komt tot de vaststelling dat de restauratiemarkt, na een daling te hebben doorgemaakt in 2005, in 2006 een pas op de plaats maakte. De vooruitzichten op lange termijn zijn echter niet florissant. Door de invoering van het BRIM ontstaat in de komende jaren een onevenwichtig verloop van het productievolume.

BRIM LEIDT TOT KRIMP

Het EIB constateert dat de wijzigingen in de subsidiëring, een verlaging tot gevolg hebben van de rijksbijdragen in het instandhouden van het monumentenbestand. Er ontstaat per saldo een krimpende restauratiemarkt. Het productievolume in 2011 ligt ruim 20% lager dan het uitgangsniveau van 2005/2006. Overigens is deze

krimp voorlopig nog niet merkbaar door het extra subsidiebudget van € 140 miljoen dat in december 2006 is toegekend. De daling die het productievolume op lange termijn in het vooruitzicht heeft, wordt enigszins getemperd door de stabiele ontwikkeling van het ongesubsidieerde werk. Dit groeit zo'n 2,5% per jaar. Maar deze groei is niet voldoende om de forse daling in de gesubsidieerde sector te compenseren.

CONJUNCTUUR HEEFT WÉL INVLOED

Verder is het opvallend dat de groei van de restauratiemarkt wordt getemperd door de conjuncturele terugslag van de afgelopen jaren. Er is altijd vanuit gegaan dat de markt voor restauratie en onderhoud aan monumenten wordt gestuurd door het aanbod van subsidies. Voor grote restauraties

is dat nog altijd zo, maar met name voor woonhuisrestauraties is de situatie veranderd. De subsidiëring voor deze categorie is in de afgelopen jaren stapsgewijs verminderd en bedraagt gemiddeld nog amper 10% van de totale bouwkosten.

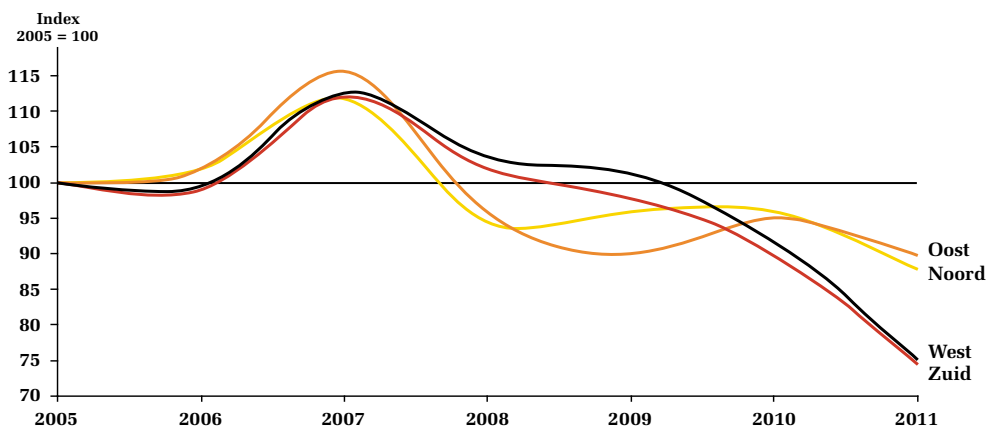
Het EIB-onderzoek heeft eveneens duidelijk gemaakt hoe de restauratieproductie zich per landsdeel ontwikkelt. Voor de landsdelen Oost en Noord zijn de vooruitzichten op lange termijn het minst negatief.

SLOTCONCLUSIE

De cijfers bevestigen dat er sprake is van een onevenwichtig verloop van het productievolume, zo constateert de Vakgroep Restauratie. Dit komt omdat er een vaste lage subsidiestroom bestaat én daarnaast incidentele financiële impulsen in de markt stromen, zoals kanjerbijdragen en bijdragen voor het wegwerken van restauratieachterstanden. De Vakgroep Restauratie pleit al jaren voor een stabiel en voldoende budget voor instandhouding en restauraties, een vast budget op de landsbegroting waar het monumentenbestand en de restauratiebranche op kunnen bouwen. Met een structureel voldoende budget kan niet alleen het erfgoedbestand in ons land op professionele wijze instand worden gehouden. Ook levert dit een continue hoeveelheid restauratiewerk op, wat erg belangrijk is voor o.a. het opleiden van vaklieden voor de branche.

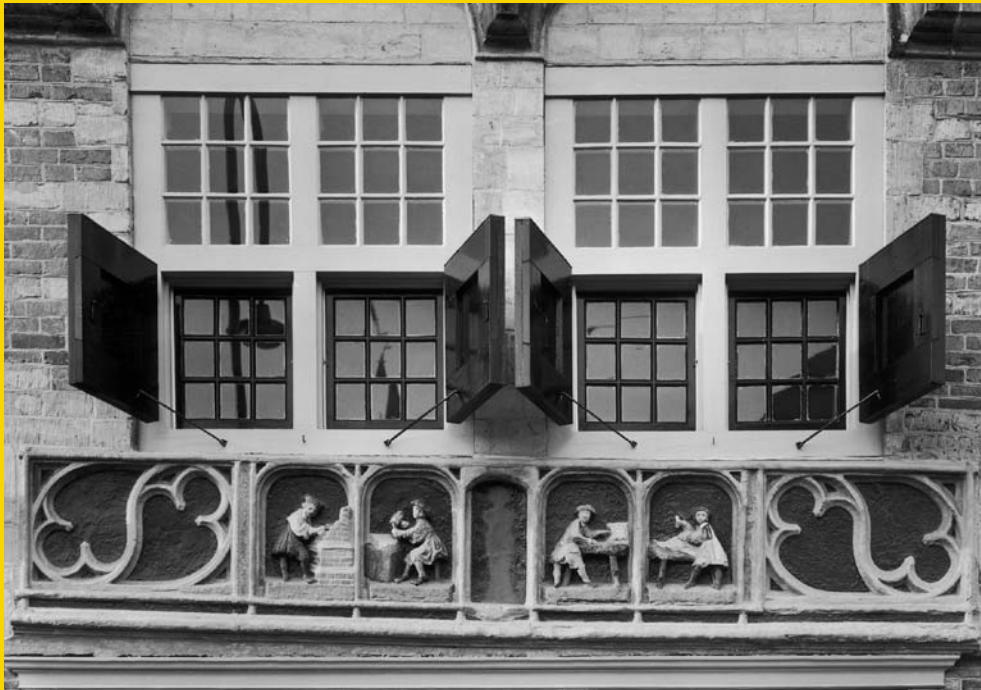
Bron: "EIB-rapport "De restauratieproductie tot 2011". Dit EIB-rapport kan vanaf maart 2007 worden besteld bij het EIB te Amsterdam, telefoon 020-583 1900, en kost € 20 (excl. verzendkosten) ■

De ontwikkeling van de restauratiemarkt per landsdeel, 2005=100

Bron: EIB

COLUMN 'WER DIE VERGANGENHEIT NICHT EHRT IST DER ZUKUNFT NICHT WEHRT'

Het is een uitspraak van de in Wenen geboren Friedensreich Hundertwasser (1928-2000). Hundertwasser schetst in twee zinnen een prachtig beeld hoe we met verleden en toekomst zouden moeten omgaan. Hundertwasser was een bijzonder mens, die als kunstenaar samen met architecten wonderlijke bouwwerken schiep (Wenen, Darmstadt, Frankfurt); vaak kleurrijk, vol emotie en symboliek en met een 'menselijke maat'.

Over de terugloop van het restauratie-ambacht spreken 'monumentenzorgers' terecht hun zorg uit. Daarin is de wereld van monumentenzorgers een eenslui-

dend blok, ze mopperen soms wat veel, een bijna collectief gemopper, maar daar blijft het gelukkig niet bij. Zo zijn er goede berichten over het gestaag groeiend aantal leerlingbouwplaatsen en van het Nationaal Restauratie Centrum (NRC) in Amsterdam, waar veel cursussen op allereerste handgebieden worden ontwikkeld. Ook op het terrein van universitair onderwijs (Amsterdam, Leiden, Utrecht, Maastricht) zijn positieve geluiden te horen evenals van de tweejarige HBO+ restauratie-opleiding in Utrecht.

Er is echter een onderdeel waar (meer) aandacht voor nodig is. Dat is de aandacht

voor het detail, kenmerk van onze oudere bouwkunst. Die verslapt en dat is geen goede zaak. Het zijn de restauratie-architecten, die hiervoor bij hun ontwerpen de basis zouden moeten leggen: correcte opmetingen van bestaande details, goed door-detaileren van kroon- en gootlijsten, van ramen en raamkozijnen, kapconstructies, lambrizingen en noem maar op. De restauratie-architecten moeten dat aandragen, zij zijn in feite degenen die het restauratie-ambacht in stand moeten houden.

In dit verband is een mooi voorbeeld te zien in de gevel van het pand Naaiersstraat 6 in Gouda. Op het fries van deze uit 1527 daterende stenen woonhuisgevel is een aantal ambachten afgebeeld. Maar net als de ambachtslieden in de Naaiersstraat trots op hun ambacht zijn, zo zouden de restauratiebouwbedrijven, en zeker de restauratie-architecten gesterkt in goede detailleringen, steeds vaker diezelfde uitstraling moeten krijgen: trots zijn op hun werk. Er is werk aan de winkel voor de nieuwe Vereniging van Architecten Werkzaam in de Restauratie (VAWR).

Hundertwasser werkte op zijn wijze als kunstenaar aan bouwkundige details, die zijn architectuur juist zo sterk maakten. Onze oudere bouwkunst verdient dat ook; een geslaagde restauratie staat of valt met zijn detailleringen.

WEKA ■

PLEIDOOI VOOR ERKEND RESTAURATIE BOUWBEDRIJF BIJ GEMEENTEN

De Stichting Erkenningssystemen Restauratie en Monumentenbehoud (ERM) is de onafhankelijke beheerder van diverse erkenningssystemen in de restauratiebranche. Zo is het toezicht op de regelingen van

de restauratiebouwbedrijven, restauratietimmerfabrieken en restauratie-architecten ondergebracht bij de ERM. Deze toezichthouder bewaakt zorgvuldig de inhoud en uitvoering van de erkenningssystemen.

Hiermee stimuleert de ERM de kwaliteit van restauraties aan het monumentale erfgoed in Nederland. De ERM heeft bij alle gemeenten in Nederland actief gepleit voor het inschakelen van erkende restauratiebouwbedrijven bij de uitvoering van restauraties. Door in selectieprocedures of in bestekken te vermelden dat voor een opdracht alleen inschrijvers in aanmerking komen die in het bezit zijn van een geldig certificaat "Erkend Restauratie Bouwbedrijf" is een goede uitvoering geborgd. ■

De tekst van het ERM-pleidooi kan worden gedownload via www.vakgroeprestauratie.nl

EERSTE BRIM-ERVARINGEN: SUBSIDIEPLAFONDS TE LAAG

Op 1 februari 2006 is het Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten (BRIM) van kracht geworden. In deze regeling staat goed en planmatig onderhoud van rijksmonumenten centraal. Na 10 maanden looptijd hebben bouwbedrijven, architecten en molenmakers de ervaringen gebundeld. Deze zijn eind november 2006 besproken met de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM). Dit is de rijksdienst die de regeling uitvoert namens het ministerie van OC&W. Diverse administratieve struikelblokken zullen worden weggewerkt,

zo zegde de RACM toe. Ook wordt gezocht naar een goede manier om kwaliteit van restauratiewerk te borgen.

Het grootste punt van zorg vormde echter de te lage subsidieplafonds. De plafonds blijken onvoldoende voor goed onderhoud van monumenten, zo concludeerden alle betrokken partijen. Het BRIM werkt pas als de budgetten fors worden verhoogd. Het RACM dient de regeling echter "budgetneutraal" uit te voeren. Het restauratieveld zal deze verstrekkende conclusie na krap één jaar BRIM-looptijd dan ook gaan voorleggen aan politiek Den Haag. ■

Colofon

Dit is een uitgave van de Vakgroep Restauratie, de branchevereniging van erkende restauratie bouwbedrijven
Postbus 2079
3800 CB Amersfoort
Tel: 033 465 94 65 - Fax: 033 479 07 69
E-mail: info@vakgroeprestauratie.nl
Internet: www.vakgroeprestauratie.nl

Redactie: A. van Alphen, M. de Bruin,
W. Kramer en R. van Valkengoed.

Foto's en illustratie aangeleverd door Aannemingsbedrijf H.J. Jurriëns B.V. Utrecht, Standcraft B.V. Amersfoort, Han van Gool bMA, EIB, Pronk Bouw B.V. Warmenhuisen. Foto bij column WEKA: RACM.

OVERZICHT RESTAURATIEBEDRIJVEN

AMEIDE

- Koninklijke Woudenberg Ameide BV
0183-606600
www.koninklijkewoudenberg.nl

AMSTERDAM

- Aannemingsmaatschappij De Cannenburgh BV *
020-6650303
www.cannenburgh.nl
- GF-Deko BV
020-6353333
www.gfdeko.nl
- Hillen & Roosen BV
020-5492600
www.hillen.nl
- Aannemings- en bouwbedrijf Kneppers B.V.
020-6081515
www.kneppers.nl
- Schakel & Schrale BV
020-5745274
www.schakel-schrale.nl
- Aannemersbedrijf Scheurer BV
020-6930905
www.scheurer.nl

BELTRUM

- BV Bouwbedrijf Hoffman
0544-481531
www.bouwbedrijfhoffman.nl

BERGAMBACHT

- Den Hoed Aannemers BV
0182-351225
www.denhoed.nl

BREDA

- Bouwbedrijf Balemans BV *
076-5212901
www.balemans.nl

DELFT

- Aannemersbedrijf Huurman BV
015-2141745
www.huurmandelft.nl

DEN HAAG

- Kozel Bouw BV
070-3815111
www.kozelbouw.nl

GRONINGEN

- Jurriëns Noord BV
050-5566779
www.jurriens.nl

LEIDEN

- Bouwbedrijf Burgy BV
071-5322405
www.burgy.nl
- Aannemingsbedrijf M.W. Meyer BV
071-5316583
www.meyer-leiden.nl
- Du Prie Bouw & Ontwikkeling BV
071-5222919
www.dupriebouw.nl

LEIDERDORP

- Bouwbedrijf Van der Meij BV
071-5219062
www.bouwbedrijfvandermeij.nl

NIEUWKUIJK

- De Bonth van Hulten Bouwonderneming BV
073-5119022
www.debonthvanhulten.nl

NIJMEGEN

- Aannemersbedrijf B.F. van Tienen BV *
024-3230060
www.bfvantienen.bouwgarantlid.nl

ROERMOND

- Loven Aannemingsbedrijf BV
0475-333367
www.tomloven.nl

ROSMALEN

- Heijmans Beton- en Waterbouw - Restauratiewerken
073-5436600
www.heijmans.nl

SCHAIJK

- Van Dinther Bouwbedrijf BV
0486-461851
www.bouwbedrijfvandinther.nl

SITTARD

- Laudy Bouw & Ontwikkeling BV
046-4516933
www.laudybouw.nl

SLUIS

- Leenhouts' Aannemingsbedrijf BV
0117-474000
www.leenhoutssluis.nl

SOEST

- Bouw- en Restauratiebedrijf Van de Burgt & Strooij BV
035-6035972

UTRECHT

- Aannemingsbedrijf H.J. Jurriëns BV
030-2412912
www.jurriens.nl

VEGHEL

- Bouwbedrijf L. van de Ven BV
0413-366933
www.bouwbedrijfvandeven.nl

VELSERBROEK

- Aannemingsbedrijf Holleman & Zonen Santpoort BV
023-5385454
www.hollemansantpoort.nl

VUGHT

- Aannemingsbedrijf Nico de Bont BV
073-5189480
www.nicodebont.nl

WARMENHUIZEN

- Bouwbedrijf M.J. de Nijs & Zonen BV
0226-397000
www.mjdenijs.com

PRONKBOUW

- Pronk Bouw BV
0226-391374
www.pronkbouw.nl

WOERDEN

- Van Hoogevest Restauratie BV
0348-413125
www.hoogevest.nl